

5. Національні установи, які займаються захистом і заохоченням прав людини. Виклад фактів / пер. українською Харківської правозахисної групи з женецького видання Організації Об'єднаних Націй 1993 року. Харків: Харківська правозахисна група, 2004. 42 с.

6. Ківалов С.В. Захист Конституційним Судом України прав та свобод людини і громадянина: можливості та проблеми. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 61. С. 7–16.

7. Ткачук П., Ткачук А. Роль і місце Конституційного Суду України у захисті основних прав і свобод людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. № 4. С. 118–131.

Ключові слова: правозахисна діяльність, інституціоналізація, державний правозахист, права людини, сучасна держава, омбудсмен.

Ключевые слова: правозащитная деятельность, институционализация, государственная правозащита, права человека, современное государство, омбудсмен.

Key words: human rights activity, institutionalization, state human rights protection, human rights, modern state, ombudsman.

Марціясь Ірина Ігорівна

*Західноукраїнський національний університет
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права*

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УРЯДУ ЗУНР: ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ

Для державотворчих процесів велике значення мають не лише внутрішньодержавні обставини, а й ситуація на міжнародній арені. На всіх етапах державного будівництва України у 1917–1923 роках зовнішньополітичні відомства зі своєю дипломатичною службою були невід'ємним атрибутом держави та мали велике значення для її становлення та розвитку. Відтак, з моменту утворення Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР) міжнародний фактор став одним із найважливіших для нової української влади, адже зовнішня політика, в першу чергу, була спрямована на визнання молодій державі.

Дослідження цієї проблеми є актуальним та необхідним для успішного розвитку української дипломатії, збереження незалеж-

ності та сталого зростання держави. З цією метою важливо вивчати та аналізувати історичний досвід роботи українських дипломатів, особливо в період державотворення на початку XX ст., враховувати прорахунки та уникати помилок, адже перед сучасним урядом постають аналогічні проблеми та виклики.

Дане питання знайшло своє відображення у дослідженнях низки науковців, зокрема, І. Й. Бойка, О. А. Вівчаренка, Д. С. Гринько, І. Б. Дацків, М. І. Заріцької, М. М. Кобилецького, В. С. Кульчицького, М. В. Кравчука, І. М. Луцького, Я. В. Савочки, Б. Й. Тищика та інших.

Західноукраїнська Народна Республіка утворилась внаслідок національно-демократичної революції в Австро-Угорській імперії. 18 жовтня 1918 року українськими послами на чолі з Є. Петрушевичем було заявлено про створення ЗУНР, до складу якої входили Східна Галичина, Лемківщина, Північна частина Буковини та Закарпатська Русь [1, с. 245]. Проте, ситуація в якій опинись українські лідери на той момент була складною. Оскільки, після проголошення ЗУНР українцям довелося відстоювати не лише територіальну цілісність своїх етнічних земель, але й навіть право на створення власної держави. Від листопада 1918 року розпочався період діяльності уряду Західноукраїнської Народної Республіки та його зовнішньополітичного відомства. Є. Петрушевич чітко визначив свою зовнішню політику і наголошував, що курс один – «Самостійність Західної України» [2]. Відтак, міжнародна діяльність держави в основному була спрямована на розвиток відносин з Українською Народною Республікою (далі – УНР), та визнання ЗУНР іншими державами, передусім Антантою.

Щодо відносин з УНР, то їх головною метою було досягнення державного об'єднання, яке визначалось як державна єдність та спосіб об'єднання сили в боротьбі проти окупації Польщі. Так, 1 грудня 1918 року у Фастові було підписано попередній договір, що став, фактично, першим важливим міжнародним актом уряду ЗУНР. Він започаткував об'єднання двох українських держав, 22 січня під назвою УНР, в якій ЗУНР отримала офіційне найменування «Західні області УНР». Сторони сподівались, що злука знайде подальший розвиток

і зміцнення, проте, на жаль, цього не сталося, зокрема, через різні погляди на цей союз лідерів двох держав [3].

Окрім цього, визначальне значення для формування зовнішньої політики ЗУНР мала відроджена Польща, яка претендувала на українські землі та не збиралась відмовлятися від своїх ідей. Зокрема, це проявилось на Паризькій мирній конференції, де українське питання, як не парадоксально, вирішувалося без українських представників. За таких умов українська сторона виявилася швидше об'єктом, а ніж суб'єктом міжнародної політики, фактично, ставши, заручницею інтересів великих сусідніх держав. Міжнародно-правове становище ЗУНР ускладнювалося й тим, що Австрія за Сен-Жерменським договором усі свої права на Галичину передала Найвищій раді Антанти [4].

Дещо відмінною, щодо українського питання, була позиція Великої Британії, яка не хотіла посилення впливу Франції на сході, відповідно, не поділяла її планів щодо створення великої Польщі. Можливо, це й визначило той факт, що Британія чи не єдина першою підтримала державність галицьких українців. Хоча, пізніше офіційна позиція Лондона все ж змінилась в гіршу для української держави сторону.

В цілому, міжнародна ситуація, яка склалася у другій половині 1920 року, все ж давала надію уряду ЗУНР на позитивне вирішення нагальних питань та спонукала дипломатію наполегливіше працювати в цьому напрямку. Враховуючи рішення Найвищої Ради Паризької мирної конференції 1919 року, які передбачали лише тимчасову окупацію Польщею західноукраїнських земель та ухвал міжнародних конференцій у Спа та Сен-Жермені улітку 1920 року, а також ноту Керзона, яка залишала Східну Галичину поза межами Польщі, дипломатичні представництва розгорнули активну діяльність, очікуючи позитивного рішення на наступній конференції [5].

Відповідно, Ризька мирна конференція мала відіграти ключове значення для вирішення питання щодо міжнародно-правового статусу ЗУНР. Проте, питання Східної Галичини не стали предметом окремого обговорення та розгляду.

Незважаючи на невдачі, уряд і дипломатична служба ЗУНР продовжували здійснювати акції на міжнародній арені, привертати увагу світової спільноти до східногалицької проблеми. Зокрема, звернення до Ліги Націй 28 листопада 1920 року у Женеві мало досить успішний результат, або спроба звернути увагу на міжнародній конференції у Генуї в квітні 1922 року. [1, с. 322].

Проте, перспективи щодо позитивного вирішення проблеми Східної Галичини, відновлення її незалежності зменшувалися. І врешті, 14 березня 1923 року Рада послів Антанти прийняла рішення про передачу управління Галичиною відновленій Польщі. Таке рішення стало поразкою українських визвольних змагань на міжнародній арені та останнім етапом розподілу українських земель у повоєнному світі [4].

Тогочасний уряд ЗУНР у питаннях щодо власного міжнародного визнання покладався на рішення Ліги Націй та мирних конференцій, які мали б врегулювати міжнародні взаємозв'язки у Європі. Проте, незважаючи на певні успіхи українських дипломатів, усі сподівання були зведені нанівець. Так, через надання переваги політичним інтересам та амбіціям інших держав, зокрема Польщі та її підтримку зі сторони Антанти.

Варто зазначити, що проголошення незалежності ЗУНР сприяло, через застосування австрійського законодавства, забезпеченню стабільності всередині країни, оскільки ліквідація старого законодавства і відсутність нового могли призвести до правового нігілізму та анархії в державі [3].

На думку багатьох дослідників різноманітна та багатовекторна зовнішньополітична діяльність уряду ЗУНР активізувала проблему західноукраїнської державності на міжнародній арені. Однак, враховуючи амбіції великих держав тогочасної Європи, створення ЗУНР не входило в їхні плани.

Таким чином, зовнішньополітична діяльність уряду та дипломатичних служб ЗУНР була активною й достатньо масштабною. Хоча, Західноукраїнська Народна Республіка так і не змогла утвердитися на міжнародній арені. Зокрема, через несприятливий період у сві-

товій геополітичній ситуації. Оскільки, у той час сусідні держави реалізовували свої окупаційні плани стосовно західноукраїнських земель, а держави Антанти та США не були прихильними до ЗУНР. Проте, незважаючи на усі обставини, дипломати наполегливо та послідовно намагались виконати єдине завдання – відновлення української державності. І президент Є. Петрушевич, і члени закордонних представництв та місій докладали всіх зусиль у боротьбі за державні інтереси на міжнародних конференціях. За досить короткий період часу вдалось встановити міжнародні відносини із більшістю західноєвропейських держав, а також із США. Варто відзначити, що саме так українці підтвердили сильні прагнення до самовизначення і утворення власної незалежної держави. Однак, невдача була наслідком об'єктивних геополітичних чинників, пов'язаних з відсутністю зацікавлення інших держав в існуванні незалежної Західноукраїнської Народної Республіки.

Література

1. ЗУНР, 1918–1923: Ілюстрована історія. Львів–Івано-Франківськ: Манускрипт, 2008. 524 с.
2. Кобилицький М. Утворення ЗУНР, її державний механізм та діяльність (1918–1923 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.ю.н.: 12.00.01. Львів, 1998. 22 с.
3. Дацків І. Міжнародна діяльність Західноукраїнської Народної Республіки. *Гілея*. 2011. Вип. 43. С. 39–45.
4. Павлюк О. Зовнішня політика ЗУНР. *Київська старовина*. 1997. № 3–4. С. 114–138.
5. Дацків І. Дипломатичні відносини Української Центральної Ради з країнами Антанти. *Наукові виклади. Історія України*. Вип. 4. 2010. С. 21–26.

Ключові слова: ЗУНР, УНР, міжнародні відносини, зовнішня політика, дипломатична діяльність.

Ключевые слова: ЗУНР, УНР, международные отношения, внешняя политика, дипломатическая деятельность.

Key words: West Ukrainian People's Republic (WUPR), Ukrainian People's Republic (UPR), international relations, foreign policy, diplomatic activity.